

Nr 52.

Av herr **Lindblom m. fl.**, om anslag till upptagande av en film i åtbördsspråket.

I 1936 års utredning med förslag angående omorganisation av dövstumundervisningsväsendet behandlas å sidorna 35—39 åtbördsspråkets ställning bland de dövstamma. Därvid anföres en från Svenska dövstumförbundet år 1922 gjord framställning, vari framhölls såsom en stor brist i den svenska dövstumundervisningen att någon utbildning i åtbördsspråket icke gäves de dövstamma. I utredningen påpekades vidare, att då de dövstamma sannolikt alltid komma att i viss utsträckning använda sig av åtbördsspråket, även om de kunna tala och avläsa, och då de själva betrakta det som en väsentlig brist att utbildning i detta språk för närvarande icke gäves i dövstumskolorna, synas starka skäl tala för att någon undervisning däri meddelas, varigenom detta tillika skulle erhålla den enhetlighet det nu saknar. Åtbördsspråket har också vissa skönhetsvärden, som böra vårdas, vilket åtminstone i någon mån kunde ske vid undervisningen. Många av de dövstamma teckna nämligen synnerligen illa, andra däremot kunna använda teckenspråket på ett estetiskt tilltalande sätt. Utredningen förordade, att ifrågavarande undervisning därför borde meddelas i slutet av elevernas vistelse vid den egentliga dövstumskolan, d. v. s. under den sista terminen.

I nu gällande undervisningsplan för statens läroanstalter för dövstamma, av skolöverstyrelsen fastställd den 10 oktober 1940, angives i anvisningarna till kursplanen i modersmålet, punkt 13: »Vid slutet av sin skoltid böra lärjungarna undervisas i åtbördsspråket i avsikt att åt detta så småningom giva en enhetlig och vårdad form».

Så långt är det gott och väl att man nu gått in för att förverkliga, vad 1936 års utredning framhöll. Emellertid har det visat sig, att det råder bristande enhetlighet i åtbördsspråket, och dessutom är det av stort värde att språket vårdas på bästa sätt, så att framförandet kan ske estetiskt tilltalande. Dövstumkonsulenterna vitsorda att betänkliga brister råda beträffande åtbördsspråkets nuvarande ställning. Av de dövstamma själva och från dem närstående hörande personer har ofta med beklagande påpekats det förfall, som åtbördsspråket under de senaste årtiondena varit utsatt för. Orsaken härtill torde icke endast varit den, att undervisningen i detta språk icke meddelats i skolorna, utan även det förhållandet torde ha spelat in, att genom den förbättrade talundervisningen ett allt större antal av de dövstamma numera äro i stånd att använda tal och avläsning såsom meddelelse-

medel såväl sinsemellan som i umgänget med hörande personer. Detta är ju enbart glädjande.

Det kan dock icke förnekas att åtbördsspråket fortfarande har sin stora betydelse för de dövstumma. Vid föreläsningar, gudstjänster och överhuvud taget vid sådana tillfällen, då det gäller att nå språklig kontakt med större grupper av dövstumma, torde åtbördsspråket vara oumbärligt. En strävan att stabilisera och kultivera detta språk är därför fullt motiverad.

Det svenska åtbördsspråket danades på sin tid vid Manilla, och så länge denna undervisningsanstalt var den enda i sitt slag i vårt land, torde också språket ha varit mera enhetligt än nu. I den mån andra skolor för dövstumma uppstodo, medförde detta uppkomsten av andra tecken än som här brukades, och språket förlorade sin enhetliga karaktär. Åtbördsspråkets största brist är nämligen avsaknaden av en skriftlig motsvarighet, vilket torde vara en orsak till bristande överensstämmelse mellan en del tecken i olika landsändar. Ett försök att skapa stadga och likformighet i fråga om de olika tecknen gjordes genom en av O. Österberg år 1916 utgiven ordbok i teckenspråket. I denna åskådliggjordes medelst ett stort antal fotografier och beskrivningar 380 tecken. Då emellertid åtbördsspråkets mest karakteristiska drag är rörelse, ligger det i öppen dag, att en sådan ordbok blott på ett ofullkomligt sätt kan fylla sitt ändamål.

En framkomlig väg att nå denna rörlighet och på samma gång enhetlighet och effektivitet torde vara en filmupptagning av åtbördsspråket. På filmen kunna såväl åtbördena som den mimik, som är så viktig för att ge liv och innehåll åt framställningen, komma till sin fulla rätt. Och en väl planlagd filmupptagning skulle i ett slag lösa många av de problem, som hittills varit så svåra att övervinna, när det gäller omdiskuterade sak. Denna film skulle kunna bli ett slags lärobok i åtbördsspråket.

En sådan filmupptagning borde dels omfatta språkets lexikaliska del, d. v. s. varje ord eller uttryck för vilket åtbördsspråket äger ett tecken skulle filmas för sig, så att åtbörden och dess skriftliga motsvarighet exponerades samtidigt, dels borde några föredrag av lämpligt innehåll filmas. Som agerande vid dessa filmupptagningar skulle anlitas olika personer, vilka allmänt anses väl behärska åtbördsspråket och vilka även kunna framställa det i en estetiskt tilltalande form. Sedan man sålunda bestämt fixerat, vilka åtbörder som skola anses normgivande för allmänt bruk, kunde dessa filmupptagningar användas direkt vid undervisningen såväl vid den i undervisningsplanen för skolorna påbjudna kursen som vid den kultivering av åtbördsspråket bland de vuxna dövstumma, vilken av dem själva framhållits som önskvärd. Även vid den kurs i åtbördsspråket som ingår i dövstumlärarytbildningen skulle en sådan film ha en stor uppgift att fylla.

På olika platser i vårt land hållas numera kurser i åtbördsspråket icke blott för dövstumma utan även för hörande för att få bättre kommunikation mellan dessa och de dövstumma och på så sätt bryta de senares isolering.

Vid dylika kurser skulle en film i åtbördsspråket vara av mycket stort värde. Vid all språktillägnelse är nämligen de likformiga repetitionerna av grundläggande betydelse. Genom en filmupptagning skulle sådana likformiga repetitioner kunna åstadkommas tillräckligt ofta för en inpräntning av åtbördsspråkets ordförråd och uttrycksmöjligheter.

Med stöd av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen måtte besluta att ett förslagsanslag av högst 10 000 kronor av Kungl. Maj:t ställes till skolöverstyrelsens förfogande för upptagande av en film i åtbördsspråket.

Stockholm i januari 1945.

E. A. Lindblom.

Jones Erik Andersson.

Gust. Sundelin.

Gustaf Velandér.

J. Sandén.

Eskil Albertsson.

John Björck.

P. J. Näslund.
